

ספרא וסייפא

קצינים חייבים לקרוא

הסיבות לתופעה זו רבות, ואציג כאן את העיקריות שבהן:

א. טלוויזיה, מחשב ועיתונות – היום, בעידן התקשורת המודרנית, ילדים גדלים תוך שהם צופים שעות רבות בטלוויזיה, ומפעילים את דמיונם פחות ופחות, כיוון שהם רואים בטלוויזיה מה שמצאו פעם בספר טוב. כל ילד, הקורא את טרזן מלך הג'ונגל, מדמיין לעצמו את טרזן אחרת. אולם, כאשר רואים ילדים את טרזן בטלוויזיה, זו כבר דמות אחת, הזוהה לכולם. הצפייה בטלוויזיה קלה, ואינה דורשת מאמץ אינטלקטואלי, הנדרש ממי שקורא ספר טוב. תחום נוסף, התופס את מקום הקריאה, הוא המחשב. ילדים נוטים לשבת שעות מול מסך המחשב, ואינם קוראים ספרים.

כתוצאה מכך יכולת קריאתם מתנוונת והנוער מתקשה לקרוא ספרות ארוכה ומורכבת, ומעדיף לקרוא עיתונות, המורכבת מקטעים קצרים ומהרבה תמונות.

ב. תדמית – בצה"ל, עד לדרגות הבכירות, אין קצינים מנסים לטפח את תדמית האינטלקטואל. קצינים בצה"ל אינם מרבים לקרוא ולכתוב בנושאים צבאיים, ואין בצה"ל דרשיה אקדמי על נושאים צבאיים אקטואליים. קצינים רבים מעדיפים תדמית של קשוח ושל איש שטח על פני תדמית של אינטלקטואל. לעתים קרובות יש נטייה ברורה להעדיף פשטנות על פני הגות צבאית. במשרדים של קצינים בכירים תמצאו ספרייה דלה ביותר, שרובה מורכבת מספרים, שקיבל הקצין במהלך שירותו הצבאי. לא תמצאו אצל קצינים

קצינים בצה"ל, אנחנו עסוקים בפעילות אינטנסיווית משך רוב שעות היממה. קצין בצה"ל מקדיש את מרב זמנו לעבודה, במשרד, או בשטח, באימונים, או בפעילות מבצעית.

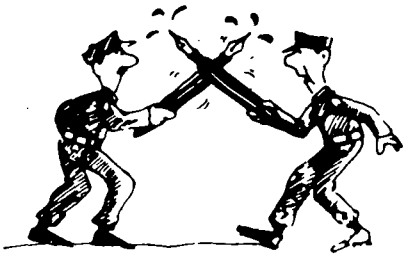
לרובנו יש פרקי זמן ניכרים במשך שעות היום, שבהם אנו פנויים מעבודה. את פרקי הזמן הללו אנו, מעדיפים להעביר בשיחות בטלות, או ב"עיון מעמיק" בכל דפי העיתון, ובייחוד במדורי הספורט.

לעתים רחוקות תמצא תרבות של קריאת ספרים אצל חיילי צה"ל ובקרב קציניו – תרבות, הכוללת החלפת ספר בספרייה לאחר התלבטות, קריאה מעמיקה של הספר והחלפת דעות עם עמית על תוכנו.

קריאה אינה חלק מתרבות הפיקוד של צה"ל, וקצינים אינם מרבים לקרוא ולכתוב – מלבד מסמכים פורמליים. לא תמצא כמעט שום דיון על נושא, שבו מביאים ציטוטים מספרות מקצועית, ובקושי תיתקל בספרות יפה בבסיסי צה"ל.

רס"ן נעם*

* עובד מעבודה, שכתב בהיותו חניך בתכנית "ברק" במכללה הבינ-זרועית לפיקוד ולמטה.

כתבים, וערך ניסיונם לא יסולא בפז. בקריאה של ספרות זו ובהקמת ספרייה אישית, מפתח הקצין יכולת לזהות מצבים קשים בשדה הקרב, ולפעול לפי ניסיון מצטבר, אך לא ניסיונר-שלו. לדוגמה; מי שקרא פעם על מכת-הנגד של מאנשטיין נגד הרוסים בשנת 1943, יזכור לעולם כיצד ליישם זאת בהגנה.

המקצוע הצבאי מושתת על עקרונות ועל כללים, שבסיסם הנו ההגות הצבאית. אף איש צבא אינו יכול להיות בעל מקצוע, בלי שיידע את עיקרי תורתם של קלאוזוויץ, של לידל הארט, של ז'ומיני ושל אחרים. בספרייתו האישית חייב הקצין להחזיק כתבים של הוגים צבאיים, ולפני כל פעולה צבאית עליו להתחיל מהיסוד, מהתיאוריה, ורק אחר-כך לרדת לתכנון המעשי.

ארץ-ישראל הנה גזרה ייחודית בעולם. בעיותיה האסטרטגיות, בעיותיה המערכתיות ובעיותיה הטקטיות לא השתנו מהותית משך השנים. לדוגמה, כבר במבצע "חורב" במלחמת הקוממיות כבשה חטיבת הנגב את אברעגילה. המקום נכבש שוב במבצע סיני ובמלחמת ששת הימים; יש, אם כן, סיכוי, שנצטרך לכובשו שוב.

אנו, קציני צה"ל, חייבים להבין דרך הספרות את היסודות המקצועיים, שעליהם הוקם צה"ל, את מבנה הפלמ"ח ואת רוחו. כך, אנו חייבים לקרוא את הספר **אנשי פאנפילוב**, שהיה סמל, שעליו חינוכו לוחמים בפלמ"ח, ולהבינו.

אנו חייבים לקרוא ספרים על מלחמות ישראל, על בניין הכוח של צה"ל ובמקרים רבים לחזור אל המקורות של צה"ל, שהיו מושתתים על הפר"ש ועל הארגון של הצבא הבריטי. כל מ"מ חייב לקרוא את הספר **מחלקת הרובאים**; כל מ"פ - את הספר **פלוגה ד'**; כל שריינר וכל מט"ק חייב לקרוא את עז 77, וכל טייס - את **לך שמים לך**

את יכולת הבעתו, ויפתח את דמיונו; אם יקרא ספרי לימוד, ריאליים או הומניים, ירחיב את ידיעותיו. אם יקרא בשפות זרות, גם ישפר את ידיעתו בשפות הזרות, ויתרגל אותה.

קריאה עוזרת לקצין להירגע, לשכוח לזמן-מה את דאגותיו, ולהפליג לעולמות אחרים. הספרות עוזרת לנו לראות את שעובר עלינו באופן ריאלי, וללמוד מניסיון של קצינים אחרים, שהיו נתונים במצבים דומים לשלנו.

קריאה משפרת את הדמיון. דמיון יצירתי הנו אחד הכלים החשובים במצביאות. בעזרת דמיון יצירתי מתמודד המצביא עם אויביו, ומצליח להפתיעם, ולהביסם.

קריאה ושיחה מעמיקה על ספרים, כפעילות יזומה ביחידה, הנן דרכים בדוקות להעלות את הרמה - המקצועית והאינטלקטואלית - של הקצינים. המפקד חייב לדרוש מכפיפיו להתמודד אינטלקטואלית - כאימון חשוב לקראת מלחמה.

ללכת אל הספרות

עלינו לשים דגש על קריאה של ספרות צבאית מקצועית; יש לפתח הרגל של "הליכה אל הספרות" - במקרה של חוסר ידיעה, או לשם לימוד והשוואה. יש סיבות רבות מדוע חייב כל אחד מאתנו, קציני צה"ל, להחזיק ספרייה צבאית גדולה, וללמוד להשתמש בה בעבודתו.

בעזרת ספרייה מקצועית אנו מגדילים את אוצר הידע שלנו, ומספחים לעצמנו חלק מן הניסיון של מצביאים גדולים לאורך ההיסטוריה, מאלכסנדר מוקדון עד נפוליאון, מרומל עד שווארצקופף. כל גדולי המצביאים בהיסטוריה השאירו אחריהם

בכירים ספריות מקצועיות, המשמשות אותם בעבודתם, כמו אצל רופאים, אצל עורכי-דין ואצל כל אנשי מקצוע אקדמאים אחרים.

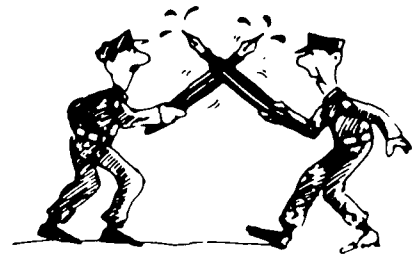
קצינים רבים בצה"ל מתייחסים להשכלה אקדמית כאל הכרח, כאמצעי לקידום בדרגות, ולא כאל אמצעי לפיתוח יכולתם האינטלקטואלית ולשיפור מקצועיותם.

ג. העדר אקדמיה צבאית - בעולם האקדמי, קריאה וכתובה הן חלק עיקרי של הגורמים לקידומו של אדם. בצה"ל אין תרבות אקדמית, ובולט חסרונה של אקדמיה צבאית חזקה. אמנם, קצינים יוצאים ללימודים אקדמיים, אבל אינם מחויבים ללמוד מקצוע צבאי. האקדמיה הצבאית בצה"ל חלשה ואינה משפיעה על המערכת. אין הקצין נמדד לפי כישוריו האינטלקטואליים ולפי ידיעתו את המקצוע הצבאי, אלא במערכת אחרת של מדדים. לקצין, שסיים בהצלחה את לימודי המקצוע בפר"ם-ברק, אין יתרון - בעת תחרות על תפקידים - מול קצין חסר השכלה צבאית פורמלית.

מדוע חייבים קצינים לקרוא?

ספרים הם הדרך הטובה ביותר להעברת מידע תוך הפעלת הדמיון והמחשבה. לקריאת ספר אין נדרשים תנאים מיוחדים, אלא רק רצון ועניין. אפשר לקרוא ספרים באימון, בקו, בשדה, או במשרד.

בקריאתו משפר הקצין את ידיעותיו ואת יכולתו האינטלקטואלית בתחומים רבים. אם יתרכז בקריאת ספרות צבאית מקצועית, ישפר את יכולתו המקצועית, וילמד מניסיון של אחרים. אם יתרכז בספרות יפה, ישפר

סיכום

צה"ל חייב להשקיע בפיתוח תרבות של קריאה ושל הסתמכות על הכתוב אצל מפקדיו, ופעולה זו חייבת להיעשות בתחום האקדמי, ביצירת תרבות של קריאה ושל כתיבה אצל קצינים ובעידוד המפקדים להחזיק ספרייה אישית – דבר, שיהפוך מודל לחיקוי.

כל מ"מ חדש, המגיע לגדוד, שיראה במשרד המג"ד ספרייה מקצועית מקיפה, ויבחין החל מהדיון הראשון, שבו ישתתף, כי יש ערך למלה הכתובה, ישנה את הרגליו, ויתחיל לקרוא בעצמו – כאשר ייתקל בבעיות, או על-מנת לרכוש דעת. אם נשכיל לסגל לעצמנו תרבות של "צבא הספר", יהיה הדבר מכפיל עוצמה לצה"ל בבניין הכוח ובמלחמה.

כיום, כפי שהיו תקפים לפני 2000 שנה. באמצעות ההיסטוריה הצבאית ניתן ללמוד דוגמאות מכל סוגי המלחמות בכל הארצות – ולדעת על תוצאותיהן הטאקטיות, האסטרטגיות והמדיניות.

קצין חייב להחזיק בספרייתו האישית ספרות יפה, שתקל עליו להירגע בשעות לחץ, ותרענן את נפשו. תחום הספרות היפה הנו אישי, וצריך להיות מורכב מאותם ספרים, שאדם תמיד שמח לחזור אליהם. אני הייתי מחזיק שם ספרים של דיימון רניון, של עמוס עוז, של א"ב יהושע וספרות מתח מאגתה כריסטי ועד בתיה גור.

מרכיב חשוב בספרייה של כל קצין הוא מילונים, העוזרים לקצין לנסח בבהירות את פקודותיו, ויעזרו לו לשפר את השפה, שבה הוא מדבר אל חייליו. כך, יוכל להעלות את רמתו האישית, ולפתח מנהיגות.

ארץ. וזו רק רשימה קצרה של דוגמאות. סוג חשוב ביותר של ספרות מקצועית הנו ספרים, שכתבו קצינים מצבאות ערב שלחמו נגד ישראל. רק כך נוכל ללמוד כיצד תופסים אויבינו את צה"ל, על יתרונותיו ועל חולשותיו. למשל, ספרו של שאזלי, הרמטכ"ל המצרי במלחמת יום הכיפורים, חציית התעלה, הנו חובה לכל קצין צה"ל, הרוצה להבין את שורשי ההצלחה המצרית ואת כישלון צה"ל בחזית הדרום.

היסטוריה צבאית הינה הידע המצטבר בתחום הזה. כאן יכולים ללמוד על ההתפתחות הצבאית ועל התפתחות כלי הנשק. באמצעות ההיסטוריה הצבאית ניתן ללמוד, כי עקרונות המלחמה כמעט שלא השתנו לאורך ההיסטוריה – והם תקפים

